

How to Become a Scientist? (to the 75th anniversary of the Doctor of Historical Sciences, Professor Hennadii Kryvchyk)

UDC: 930.1(477.63) «19/20»(092)

DOI: <https://doi.org/10.15421/172301>**Ivanenko Valentyn**Dr.Sc., Full Prof., <https://orcid.org/0000-0002-4731-6702>, ivanenko_dnu@i.ua*Oles Honchar Dnipro National University (Dnipro, Ukraine)*

Abstract

The article clarifies and highlights the main milestones and individual fragments of the life and professional biography of Professor H. Kryvchyk as a representative of the Dnipropetrovsk historical school and one of the famous researchers in the field of agrarian history of modern Ukraine. **Research methods:** historical-chronological, historical-biographical, logical. **Sources:** published and unpublished materials of epistolary and memoir nature of the scientist, his most important scientific, journalistic and educational works, some publications, as well as personal mentions and observations of the author about him. **The main results.** The most notable biographical dates, events, and facts from various life pictures of have been established and briefly described. H. Kryvchyk from birth to the present, family influences on his upbringing as a person are shown; the origins of his formation as a scientist and teacher at the Dnipropetrovsk State University are revealed, the dynamics of career growth in the positions of the head of the department at the Dnipropetrovsk State University are traced the Engineering and Construction Institute (now the Dnipro Academy of Construction and Architecture) and the Dnipropetrovsk National University of Railway Transport named after Academician V. Lazaryan (now Ukrainian State University of Science and Technology), which became a powerful core and an organic part of his professional life for several decades. An attempt was made to identify and indicate certain motivational factors for his choice of the strategy of scientific research, first mainly in the sphere of the social functioning of the Ukrainian village in the 1960s-1980s, and more recently - in the direction of understanding the current problems of the ethno-political history of Ukraine, in particular, historical prerequisites and genesis the formation of the Ukrainian national idea, the modern development of national relations in the country, the methodology of history, philosophy, political science, higher education pedagogy, public administration, etc. The general creative output of the scientist in the form of published works, defended dissertations, highly qualified personnel prepared by him is clarified. **Conclusions.** Professor H. Kryvchyk, having begun his career ascent in the times of Communist Party rule, with the corresponding worldview and value orientations, then went through a rather thorny path of professional self-improvement and theoretical and methodological self-purification, thanks to which he was able to create intellectual products that resonate with our present and leave a noticeable mark in the professional environment of the Dnieper region. I and Ukraine. **Practical significance:** the material of the article can be used in relevant scientific projects on Ukrainian history of the second half of the 20th - beginning of the 21st century, in the educational process of training historians in universities. **Scientific novelty:** for the first time, some of the most expressive features of the intellectual portrait of the original historian have been updated and revealed. **Type of article:** descriptive.

Keywords: Ukraine, Dnipropetrovsk, higher school, agrarian history, scientist, teacher

Як стати ученим? (до 75-річчя доктора історичних наук, професора Геннадія Кривчика)

Іваненко Валентин*Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара (Дніпро, Україна)*

Анотація

У статті з'ясовано й висвітлено основні віхи і окремі фрагменти життєвої та професійної біографії професора Г. Кривчика як представника дніпропетровської історичної школи і одного з відомих дослідників у галузі аграрної історії України новітнього часу. **Методи дослідження:** історико-хронологічний, історико-біографічний, логічний. **Джерела:** опубліковані й неопубліковані матеріали епістолярного і мемуарного характеру вченого, його найважливіші наукові, публіцистичні та навчальні праці, деякі публікації, а також особисті згадки і спостереження автора про нього.

Основні результати. Встановлено і стисло описано найбільш примітні біографічні дати, події, факти з розмаїття життєвих картин Г. Кривчика від народження до сьогодення, показано родинні впливи на його виховання як особистості; розкрито витoki його становлення як науковця і педагога у Дніпропетровському державному університеті, простежено динаміку кар'єрного зростання на посадах завідувача кафедри у Дніпропетровському інженерно-будівельному інституті (нині – Придніпровська академія будівництва та архітектури) і Дніпропетровському національному університеті залізничного транспорту ім. академіка В. Лазаряна (нині – Український державний університет науки і технологій), які стали потужним осердям і органічною частиною його професійного життя упродовж кількох десятиліть. Зроблена спроба виявити й позначити певні мотиваційні чинники вибору ним стратегії наукових пошуків, спочатку переважно у площині соціального функціонування українського села у 1960-1980-х рр., а останнім часом – в руслі осмислення актуальних проблем етнополітичної історії України, зокрема, історичних передумов і генези формування української національної ідеї, сучасного розвитку національних відносин в країні, методології історії, філософії, політології, педагогіки вищої школи, державного управління тощо. З'ясовано загальний творчий доробок ученого у вигляді опублікованих праць, захищених дисертацій, підготовлених ним кадрів вищої кваліфікації.

Висновки. Професор Г. Кривчик, розпочавши кар'єрне сходження у часи компартійного всевладдя, з відповідних світоглядних й ціннісних орієнтацій, потім пройшов досить тернистий шлях професійного самовдосконалення й теоретико-методологічного самоочищення, завдяки чому зміг створити співзвучні нашому сьогоденню інтелектуальні продукти й залишити помітний слід у фаховому середовищі Придніпров'я та України. **Практичне значення.** Матеріал статті може бути використаний у відповідних наукових проєктах з української історії другої половини XX – початку XXI ст., в освітньому процесі з підготовки істориків в університетах. **Наукова новизна.** Вперше актуалізовано й розкрито деякі найбільш виразні штрихи до інтелектуального портрета самобутнього історика. **Тип статті:** описова.

Ключові слова: Україна, Дніпропетровськ, вища школа, аграрна історія, учений, педагог

Стаття надійшла / Article arrived: 05.01.2023

Схвалено до друку / Accepted: 27.02.2023

Вступ.

Напевно, кожен з нас, представників «гуманітарного цеху», передусім істориків, з плином часу, у міру накопичення інформації, знань і досвіду, а також під впливом різних внутрішніх та зовнішніх викликів неминуче корегує, «центрує», так би мовити, й навіть кардинально змінює свою світоглядну чи академічну позицію в оціночних інтерпретаціях тих чи інших історичних подій, явищ, епох, персоналій – тим паче щодо відносно недавніх, неоднозначних, контрверсійних, більше того, драматично-трагічних. Особливо динамізують подібні трансформаційні зрушення у свідомості людей найбільш радикальні події загальнонаціонального масштабу – революції, війни тощо. Як, приміром, нинішня абсолютно безглузда варварська війна імперської Росії проти України, яка, переконаний, неодмінно закінчиться перемогою України і стане потужним каталізатором до подальшого самоочищення українства від махрових людиноненависницьких міфологем Кремля, призведе до тотальної дерусифікації нашого суспільного простору, максимально критичного і правдивого відтворення російського чинника на різних етапах української історії.

Зрозуміло, дуже непросто і навіть болісно довелося пройти через такі чи подібні «терни», тобто десь навіть «переступити через себе», образно говорячи, й зазнати різкої зміни науково-мислительської парадигми в дусі запитів і потреб часу, нової епохи, насамперед генерації істориків «звідти», з радянської доби. Й далеко не всім вдалося це зробити, адаптуватись до нових умов і залишитись при цьому чесним, самодостатнім істориком-професіоналом. Професору Геннадію Георгійовичу Кривчику, який у березні 2023 р. відзначає своє 75-річчя, – вдалося.

Огляд публікацій.

Постать професора Г. Г. Кривчика поки що не стала об'єктом самостійного історіописання, попри його вагомий творчий доробок і помітне місце у вітчизняному історико-інтелектуальному просторі. Не знаходимо про нього інформації в жодному з науково-довідкових видань, за винятком хіба що скупих згадок як про авторитетного історика і автора серйозних дослідницьких розвідок у працях з аграрної проблематики часів так званого «застою», а також в Енциклопедії сучасної України і у брошурі до 60-річчя ученого (Євсєєва, 2008). Власне, це і слугувало додатковим мотивом для розгляду заявленої теми у пропонованій статті.

Метою її є з'ясування й висвітлення основних віх і окремих фрагментів життєвої та професійної біографії Г. Г. Кривчика як представника дніпропетровської історичної школи і одного з відомих дослідників у галузі аграрної історії України новітнього часу.

Задля досягнення цієї мети задіяно ряд дослідницьких методів, з-поміж яких історико-

хронологічний, історико-біографічний, логічний, а джерелами слугували матеріали з епістолярно-мемуарної спадщини ученого, його праць, деяких публікацій, і особистих згадок та спостережень автора про нього.

Виклад основного матеріалу.

Народився ювіляр у м. Мелітополь в родині з міцним селянським корінням, де панували цінності любові, доброти, працелюбності, відповідальності. Пращури його, за сімейними переказами, родом з Поділля, де й сьогодні у Дунаєвецькому районі Хмельницької області є село Кривчик. Вочевидь, звідси родина переселилася, або скоріше була переселена наприкінці XVIII ст. на Херсонщину, в село Сірогози. Спочатку в роду були хлібороби, потім сільська інтелігенція. Дід Геннадія Георгійовича – Трохим Миронович Кривчик у селі вважався освіченою людиною, писав українською мовою вірші. У роки Української національно-демократичної революції 1917 – 1921 рр. був одним із організаторів кооперативного руху на Півдні України.

Становлення і мужніння батька Геннадія – Георгія Трохимовича (1914-1992) тісно пов'язані з лиховісними подіями сталінської «модернізації» країни. Навчаючись на робфаку у Дніпропетровську під час Голодомору 1932-1933 рр., перебивався часто мізерною пайкою хліба та ще помями, які отримував разом з другом як платню за підсобну роботу в робітничій їдальні. Згадував, що навесні було трохи легше: зацвітали акації, яких і тоді у місті було чимало. Тож хлопці могли смакувати «белой акации гроздьа душистые» – так звану кашку. Потім, в період «Великого терору» 1937-1938 рр., було навчання в Ленінградському військово-топографічному училищі, коли у числі кількох викладачів та курсантів він був заарештований і близько місяця утримувався у в'язниці – сумновідомих Хрестах, зазнаючи моральних та фізичних знущань. Зрештою,

взявши підписку про нерозголошення того, що бачив і пережив, його відпустили, бо, мабуть, важко слідчим було довести, що хлопець з села мав зв'язок з репресованими троцькістами чи маршалом М. Тухачевським. Справді кажуть: історія окремої родини, однієї людини – це як краплина в безмежному океані драматичної історії країни.

Георгій Трохимович, як офіцер-артилерист, брав участь у двох війнах – з Фінляндією та Німеччиною. Через численні поранення став інвалідом, був демобілізований з армії у 1943 р. Працював в редакції районної газети у селищі Приазовському, потім, перебравшись до Мелітополя й закінчивши Дніпропетровський інженерно-будівельний інститут (заочно), працював на різних посадах в будівельних організаціях. Після виходу на пенсію, не вміючи сидіти без діла, разом з таким же пенсіонером-ентузіастом, як і сам, безкоштовно висадив сотні декоративних дерев навколо новобудов на вулиці Продольній в новому мікрорайоні міста, за що здобув велику повагу мешканців. Свої кращі якості – людяність, загострене почуття справедливості, силу і твердість духу – батько намагався передати й сину Геннадію.

Не менший виховний вплив на нього мала й мама – Віра Дмитрівна Кривчик (1926-2004). За своїм походженням вона вийшла з багатодітної селянської родини Солопових, засновником якої був у XVIII ст. відставний солдат. За військову звитягу і через каліцтво він отримав волю і невелику ділянку землі в приазовському степу. Дідусь Геннадія – Дмитро Матвійович Солопов був бригадиром у колгоспі «Гігант» в селищі Приазовське. Коли почалася війна з нацистами, він пішов добровольцем на фронт і загинув у перші її дні внаслідок жакливого бомбардування колони новобранців. Його тіло, як і багатьох інших бійців, так і не знайшли. Тому офіційно записали – зник безвісти, через що сім'я, як тоді було прийнято, не отримала допомоги від держави. Тим більше що перебувала, як і мільйони українців, на окупованій території, що теж за тодішніми мірками вважалося серйозним «гріхом». Щоб уникнути уgonу до Німеччини, Віра подеколи ризикувала не тільки здоров'ям, а й життям, навмисно завдаючи собі тілесних ушкоджень: то засипала очі махоркою, то порізавши руки, штучно загноїла рани, аби увести в оману комісію. Після звільнення краю від нацистів була мобілізована на «трудоий фронт» – відбудову шахт Донбасу, але через два роки за станом здоров'я її відпустили до рідного селища. Тут невдовзі вийшла заміж, за чоловіком перебралася до Мелітополя, де й зробила собі подарунок до жіночого свята – 7 березня 1948 р. народила сина Геннадія, а через три роки – доньку Тетяну. Не маючи змоги самій одержати належну освіту, вона доклала максимум зусиль, щоб вивчилися її діти і в майбутньому зв'язали життя з освітянською нивою. При цьому мати вчила дітей

вмінню долати труднощі, доброзичливості, поваги до людей з села, скромності й твердості духу там, де це необхідно.

Ювіляр завжди з ніжністю та вдячністю пригадує виховні уроки своїх батьків. Важко з упевненістю стверджувати, але можна припустити гіпотетично, що їхнє селянське походження на генетичному рівні передалося й сину. Пізніше, вже у зрілому віці, це стане мабуть одним із спонукальних мотивів вибору ним аграрної історії України як стратегії наукової творчості.

Також в цьому ключі варто згадати цікавий епізод з його дитячих років. Це коли Геннадій ще ходив до школи, його мама якось звернула увагу на те, що дитина задумливо підперла голову рукою: «Чому зажурився, козаче?», – спитала вона, ласкаво потріпавши синові чубчика. Відповідь змусила всіх розсміятися: «Та ось гадаю, як ученим стати» – хтось, що тоді було в голові у хлопчиська.... Звичайно, для того, щоб стати професором історії, йому потрібно було ще рости й рости, вчитися й вчитися.

Геннадій Кривчик навчався в середній школі № 4 Мелітополя. Відмінником не був та й геть не прагнув ним бути. До того ж головною школою, яка сформувала у юнака жагу до знань і творчості, стала не загальноосвітня, а студія образотворчого мистецтва при Палаці піонерів. Керував нею протягом багатьох років висококласний педагог, Учитель з високої літери – Іларій Андрійович Чубич, який вчив своїх вихованців не тільки малювати, а й послідовно, крок за кроком прищеплював їм любов до знань, до рідної культури, природи, краю, формуючи таким чином їх ціннісний горизонт, морально-етичні і патріотичні якості, хоч і вважався владою майже дисидентом, зазнаючи цькувань з боку місцевих чиновників. Він виховав чимало достойних людей, що зв'язали своє життя не тільки з малярством, але й з іншими творчими професіями. Серед них: заслужені художники В. Альошин і В. Григоров, архітектор В. Романов, видатний кінорежисер Г. Чухрай, який створив такі всесвітньо відомі кінострічки, як «Сорок перший», «Балада про солдата», «Чисте небо» та ін. Не без впливу свого наставника Геннадій Кривчик, як і багато інших вихованців студії, вступив після 9-го класу до художнього навчального закладу – Львівського училища прикладного мистецтва імені І. Труша на відділення художньої кераміки. Закінчив навчання у 1968 році, отримавши свій перший диплом з відзнакою. Дипломна скульптурна керамічна композиція випускника, навіяна українськими куманцями, прикрасила лужок перед басейном «Динамо» у столиці Галичини.

Безумовно, навчання і в студії, і в училищі позначилося на формуванні особистості майбутнього митця, відкрило й розвинуло у нього творчі здібності, які пізніше стануть у нагоді й у іншій професії. Зокрема, стиль його прийдешніх наукових творів

вирізнятимуть такі органічні елементи, як художня образність, яскравість, прискіпливе ставлення до максимально точного відтворення усіх деталей та нюансів історичних процесів і явищ, без чого неможливо адекватно передати унікальний колорит і дух епохи, того чи іншого історичного періоду.

Тим часом, ще навчаючись у Львові, Геннадій Кривчик поступово усвідомлював, що його справжнє покликання все ж таки в іншому, а саме – в науковій гуманітарній царині. Утім, перша спроба «взяти» філософський факультет Московського університету, як і очікувалось, виявилася невдалою. Справа в тім, що у той час на цей престижний факультет зараховували, як правило, тільки за направленнями партійних і комсомольських органів, переважно з числа тих, хто відслужив в армії, або дітей номенклатури, себто «по благу». Попри блискучу відповідь на першому екзаміні з історії СРСР, абітурієнту приймальна комісія поставила лише «четвірку» – мовляв, «неча соваться с суконным рылом в калашный ряд». Тож Геннадію довелося відкласти здійснення своїх планів на два роки і проходити власні «університети» в лавах Радянської армії, на аналітичній станції хімічних військ Одеського військового округу (1968-1970), де він розраховував маршрути руху військових частин в умовах застосування зброї масового враження. За службу був нагороджений медаллю «За військову звитягу». Будучи сержантом, постигав військову науку і займався вихованням молодого поповнення, а коли видавався вільний час, багато читав, здебільшого історичну літературу.

Додамо, що у Геннадія був ще й сімейний приклад – його рідний дядько Павло Трофимович Кривчик, який у 1950-1970-х рр. завідував кафедрою у Запорізькому машинобудівному інституті і вважався одним із провідних істориків-краєзнавців міста. Його обидва сина отримали вищу технічну освіту. Старший, зокрема, – Леонід після закінчення фізико-технічного факультету Дніпропетровського державного університету (ДДУ) став знаним конструктором ракетобудівником, лауреатом Державної премії СРСР. А ось щодо племінника – Геннадія, то, здається, саме неабиякий авторитет серед близьких, що мав Павло Трохимович, врешті-решт схилив до остаточного вибору Г. Кривчика – стати, як дядько, істориком, викладачем історії. Як жартували в родині, на небесах, мабуть, щось переплутали, оскільки фах історика успадкували не рідні сини, а племінник.

Далі все було закономірно – після демобілізації Геннадій повернувся в рідний Мелітополь, тут одружився на студентці Педагогічного інституту Світлані, яка чекала нареченого два роки, і вже понад півстоліття вони разом, в любові та гармонії, живуть, що називається, душа в душу. Разом пішли працювати в школу, а Геннадій одночасно вступив на історичне відділення заочного факультету ДДУ (1971). Так дипломований митець розпочав свій

життєвий «дрейф» у напрямку досягнення професії історика.

Примітно, що Г. Кривчик спочатку працював відповідно до отриманої професії учителем малювання і креслення, потім історії, організатором позакласної роботи, заступником директора школи, опублікував свої перші твори. Щоправда, не наукові, а поки що художньо-публіцистичні в міській газеті «Серп і молот». Також брав участь у республіканських і всесоюзних педагогічних конференціях. До речі, з цим пов'язаний курйозний випадок, коли на одному з таких заходів він отримав грамоту міністерства освіти СРСР «за досягнення у педагогічній діяльності, організацію плідного співробітництва школи, сім'ї й громадськості в мікрорайоні школи», а повернувшись додому, дізнався, що міністерська комісія з Києва саме в цей час вказала за результатами вивчення кадрового складу середніх шкіл Мелітополя на недоцільність перебування на посаді заступника директора і вчителя історії людини, яка ще тільки навчається на четвертому курсі вищого навчального закладу. Завідувачу міськшколи і директору школи № 22 довелося довго переконувати сувору комісію, що у будь-якому правилі бувають винятки. І переконали таки.

Свій новий фаховий інтерес Г. Кривчик упродовж шести років (саме стільки тоді тривало навчання на заочних факультетах) наполегливо й цілеспрямовано реалізовував в ДДУ, отримуючи базові знання історика у спілкуваннях з плеядою таких відомих вчених і вимогливих викладачів, як професори А. М. Черненко, Д. П. Пойда, Д. С. Шелест, В. Я. Борщевський, доценти М. П. Ковальський, І. Ф. Ковальова, Ф. Р. Гольденберг, В. І. Михайлова, М. Д. Мартинов, Л. В. Скрипнікова та ін. Закінчив навчання в університеті в 1977 р., отримавши свій другий диплом з відзнакою, цього разу історика, викладача історії і суспільствознавства.

Тема дипломної роботи – політика англійських лібералів у другій половині XIX ст., що була написана здебільшого на основі англійських публікацій і джерел. Однак завідувач кафедри історії СРСР та УРСР професор Дмитро Павлович Пойда переконав Геннадія Кривчика в тому, що йому варто продовжити навчання в аспірантурі по цій кафедрі й обрати об'єктом дослідження добре відомий йому зсередини, так би мовити, ракурс – проблему піклування громадськості про розвиток сільської загальноосвітньої школи у 1960-1970-х рр. Роки навчання минули швидко: у червні 1980 р. достроково і успішно захищена кандидатська дисертація у науковій раді університету. Цікавий штрих: майже одночасно в Києві захистив дисертацію з історії його близький родич по материнській лінії – Солопов Віктор Федорович (його прадід був рідним братом дідуся Геннадія Георгійовича). Ось і вийшла така сімейно-історична династія.

Після закінчення аспірантури Г. Кривчик три роки працював викладачем на тій же кафедрі в ДДУ, продовжував плідні наукові дослідження, роздумував над темою докторської дисертації. І, вочевидь, до її підготовки та написання пройшло б не так багато часу, якби не новий поворот у біографії молодого вченого. У 1983 його «запросили» перейти на роботу в Дніпропетровський міськком КПУ, у ідеологічний відділ лектором, а невдовзі заступником завідувача відділом. Певно, тоді надійшла вказівка «згори» укріпити партійні кадри науковцями. Відмовлятися ж від таких пропозицій в умовах тогочасного партійного диктату було не тільки не прийнято, але й неможливо, більше того, небезпечно. Ось і довелося перспективному історику дещо скорегувати свої професійні плани. Утім, як слушно кажуть в народі, не місце красить людину, а людина місце. Відтак знаю не з чуток, а з особистого спілкування: всі, кому довелося зустрічатися з Геннадієм Георгійовичем під час перебування його на тій посаді, говорили про нього тільки добрі слова, як про розумного управлінця і порядну людину. Свою роботу він прагнув здійснювати неформально, без надмірного пафосу, наповнювати її гуманізмом, загальнолюдськими моральними цінностями. Проте, такий підхід не завжди знаходив розуміння у секретарів міськкому, які воліли діяти звичними, апробованими методами, насаджуючи авторитарний стиль керівництва парторганізацією, а по суті й містом. З цієї причини час від часу виникали конфлікти. А головне – Г. Кривчик зрозумів, що така робота, коли нерідко доводиться йти проти своєї совісті й переконань, не для нього, що йому набагато комфортніше працювати зі студентською молоддю, займатися наукою. Й після численних спроб піти «у відставку» відповідну заяву таки підписали. З великою радістю Геннадій Георгійович повернувся до своєї альма-матер на рідну кафедру, до улюбленої роботи.

Між тим Геннадія Кривчика в цей час вже добре знали не лише тут, в університеті, а на загал і в науково-освітньому середовищі міста. Тож коли в ході так званої перебудови розпочалося оновлення керівників суспільствознавчих кафедр, відповідні пропозиції йому посипалися з різних вишів. Зрештою після певних коливань він прийняв у жовтні 1987 р. запрошення від Дніпропетровського інженерно-будівельного інституту, де очолив кафедру історії КПРС, яку невдовзі реформували в кафедру політичної історії, згодом у кафедру українознавства. Не останню роль в такому виборі, схоже, відіграло бажання зробити приємне своєму батькові. Адже відтепер батько зможе пишатися сином, який очолюватиме кафедру і викладати в інституті, де він колись навчався і з вдячністю згадував про своїх викладачів.

У будівельному інституті, який у 1990-ті рр. став іменуватися Придніпровською державною

академією будівництва і архітектури, Г. Кривчик остаточно сформувався і як досвідчений, креативний освітянин, очільник і справжній лідер кафедрального колективу, з яким пов'язав свою кар'єрну долю на понад 25 років (до 2013-го, коли перейшов на ту ж посаду керівника кафедри українознавства, потім професора в Дніпропетровський національний університет залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна (ДПТ) (нині – Український державний університет науки і технологій). Щороку з-під його пера виходили цікаві й змістовні публікації з новітньої історії України, здебільшого з аграрної тематики, любов до якої прищепив професор Д. П. Пойда. За авторської участі Г. Кривчика були написані й видані такі фундаментальні праці монографічного характеру, як «Профсоюзи Дніпропетровщини: Исторический очерк» (1992), «Історія міста Дніпропетровська» (2006), п'ятитомна «Історія державної служби України» (2009), «Лиха коса Голодомору» (2008), «Історична пам'ять Дніпропетровщини» (2012) та ін.

Одночасно з науково-педагогічною роботою Геннадій Георгійович вів активну громадську діяльність, був депутатом обласної ради. Як високоерудований знавець своєї справи та ще й з гарними ораторськими здібностями він охоче займався просвітництвом, публіцистикою, постійно виступаючи з гостросюжетними, соціально щемкими темами «на злобу дня» на шпальтах центральної і регіональної преси, в трудових колективах, несучи людям авторитетну позицію вченого-історика з актуальних питань нашого повсякдення. Його численні публіцистичні статті (всього їх близько сотні) мали «свою» широку аудиторію.

Натомість генеральним вектором наукових студій залишалася все таки аграрна історія України. У 2003 р. побачила світ його монографія «Українське село під владою номенклатури», яка стала помітною подією у професійному середовищі істориків-аграрників. Адже в ній уперше проаналізовано широкий спектр проблем соціального розвитку українського села з огляду на матеріальні та політичні інтереси правлячої в СРСР партійно-господарської номенклатури. Про неї згадували на наукових форумах, її досить рясно цитували.

Монографія стала основою докторської дисертації на тему «Соціальний розвиток українського села у 1960-80-х рр.», блискучий захист якої відбувся у червні 2003 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради Дніпропетровського національного університету (ДНУ). Як заступник голови ради добре пам'ятаю перипетії того захисту, який за визнанням колег став одним з найкращих в історії ради. Високо оцінили працю офіційні опоненти, знані науковці, професори П. П. Панченко, С. М. Тимченко, Ф. Г. Турченко (останній був долучений в статусі додаткового опонента замість Л. Ю. Беренштейна, який через хворобу не зміг взяти

участь у засіданні, але надіслав позитивний відгук, що був озвучений на захисті дисертації). Опоненти, а також усі члени вченої ради особливо відзначили досконале володіння здобувачем дослідницьким інструментарієм, сучасною методологією, залучення й уведення в науковий обіг потужного масиву нових документальних джерел із фондів 15-ти державних архівів, що забезпечило новизну і переконливість здобутих наукових результатів, успішне фахове розв'язання важливої наукової проблеми.

Відтоді Г. Кривчик (а у 2004-му до докторського ступеня додалося і вчене звання професора по кафедрі українознавства) увійшов до когорти провідних істориків-аграрників України новітнього часу. Всього він є автором і співавтором понад 270 друкованих праць, в тому числі п'яти монографій, низки підручників і навчально-методичних посібників для студентства (найважливіші з них див. у бібліографічних посиланнях).

Щоправда, після захисту докторської дисертації Геннадій Георгійович почав поволі згортати дослідження соціальної проблематики українського села на заключних етапах радянської історії, оскільки, за його словами в одному із інтерв'ю, «те що хотів сказати по даній темі, вже сказав, довівши головне: «зневажливе чи споживацьке ставлення держави до села, людей, які там мешкають, є однією із суттєвих вад і помилок технократичного, урбанізованого суспільства. Натомість історія свідчить про те, що щоразу, коли країна перебувала на роздоріжжі або у важкому становищі, коли здавалося, що вже немає виходу, відродження приходило із села. Саме там знаходяться наші національні коріння і зберігаються національні традиції» (Кривчик, 2008, с. 9).

Відтак профіль наукових пошуків професора Кривчика об'єктивно зазнавав змін, помітно розширювався. Дедалі глибше занурювався він у світ етнополітичної історії України, сучасної динаміки національних відносин в країні, історичних передумов і генези формування української національної ідеї. Водночас з'явилися серйозні публікації з методології історичних дисциплін, філософії, політології, педагогіки вищої школи, державного управління тощо. Зокрема, в серії наукових розвідок вчений обґрунтував ідею, яку, до речі, відстоює більшість представників дніпропетровської історичної школи, – про необхідність неухильного дотримання основоположних принципів історичного дослідження: об'єктивності, історизму, системності, а також вводить у обіг поняття художньо-описового методу, наголошуючи, що історичні твори мають бути не тільки науковими, але певною мірою й художніми, розрахованими не лише на фахівців-істориків, але й на загал пересічних читачів. Як бачимо, відчувається рука митця... (Кривчик, 1995-2022)

На мій погляд, варто згадати й про цикл оригінальних та новаторських статей з проблем

децентралізації влади в сучасній Україні, опублікованих в солідних наукових виданнях. Спираючись на європейський досвід і критично оцінюючи вітчизняну практику реформування системи державної влади та управління, Г. Кривчик висуває і добре аргументує ряд цікавих ідей щодо конституційно-правового забезпечення органів самоврядування, здійснення демократичних перетворень на рівні регіонів, наприклад, шляхом створення виконкомів обласних і районних рад з наданням їм належних повноважень, запровадження виборності губернаторів, інституту призначених комісарів та префектів із суто контролюючими функціями тощо. Судячи з усього, цей дослідницький інтерес з'явився у ювіляра не випадково, а внаслідок активної взаємодії з колегами (серед яких чимало професійних істориків) Дніпропетровського регіонального інституту державного управління, де він працював за сумісництвом на кафедрі права і європейської інтеграції у 2004-2013 р.

У цьому ж освітньому закладі, окрім опанування нових для себе навчальних дисциплін, викладацької та науково-дослідницької діяльності, Г. Кривчик долучився і до підготовки кадрів вищої кваліфікації відповідного профілю. Зокрема, під його керівництвом були виконані кандидатська дисертація Т. В. Безверхої і докторська Г. П. Євсєвої. Символічно, що останній своїй вихованці науковий консультант із задоволенням і з власної ініціативи передав керівництво кафедрою в будівельній академії, яка до того ж стала і її проректором. Крім того, у 2022 р., коли вже Геннадій Георгійович працював в Українському державному університеті науки і технологій, колишньому ДІПТі, і домігся відкриття там аспірантури на кафедрі українознавства, його аспірантка О. В. Мірошніченко підготувала і захистила у 2022 р. дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю «Історія та археологія», отримавши в числі перших в Україні диплом нового зразка і статусу.

Упродовж багатьох років тісні й плідні ділові та суто людські зв'язки Геннадій Кривчик підтримує зі своєю альма-матер, Національним університетом імені Олеся Гончара. Саме тут він захистив обидві дисертації, опублікував чимало статей у фахових виданнях, є постійним учасником наукових читань з проблем аграрної історії України, присвячених пам'яті свого вчителя-професора Д. П. Пойди, неодноразово працював головою ДЕК з атестації випускників історичного факультету, протягом 12 років (2010-2021) був членом спеціалізованої (докторської) вченої ради з історичних дисциплін ДНУ, регулярно виступав тут в якості офіційного опонента, демонструючи високий професіоналізм і активність, об'єктивність і вимогливість при обговоренні дисертацій.

Та чим би не опікувався Геннадій Георгійович, цей безперечно талановитий і самобутній історик,

освітянин, сумлінний і чесний громадянин, він завжди сповідує і пропагує не тільки загальноприйняті, універсальні ціннісні імперативи, а й власноруч, так би мовити, сформульовані ним в одній з останніх публікацій мудрі принципи науковця-гуманітарія: «... за будь-яких умов ученому в царинах гуманітарних наук слід відстоювати свою точку зору. Навіть тоді, коли вона суперечить загальноприйнятій думці й може зашкодити власному благополуччю... Учений, який проявив слабкість, не витримавши спокуси догодити владі чи науковим авторитетам, ризикує втратити свою репутацію..., а головне, дискредитує гуманітарну науку. Коли гуманітарні науки не дотримуються чесності, саме тоді вони створюють загрозу національній безпеці, бо не виконують свою основну місію – бути дороговказом для розвитку суспільства» (Кривчик, 2022, с. 69). Власне, в цьому, як на мене, й полягає його професійне та життєве кредо.

Висновки.

Загалом багатогранна і плідна діяльність професора Г. Г. Кривчика на ниві її величності Клію принесли йому цілком заслужене визнання і авторитет в науково-освітніх колах Придніпров'я та України. Розпочавши кар'єрне сходження в системі середньої і вищої освіти ще у часи компартійного всевладдя, з відповідних світоглядних й ціннісних орієнтацій, він згодом, як і багато хто з нас, пройшов досить тернистий, подеколи суперечливий шлях професійного самовдосконалення й теоретико-методологічного самоочищення, так званої «зміни парадигм», завдяки чому зміг створити вповні співзвучні нашому сьогоденню інтелектуальні продукти, залишити помітний слід у фаховому середовищі істориків кінця ХХ – першої чверті ХХІ ст. Приклад його життєвого поступу підтверджує один з розхожих висловів, що за спиною кожного

успішного науковця обов'язково були досвідчені й мудрі наставники.

Разом з тим, Геннадій Кривчик не є таким собі рафінованим, самозакоханим «нарцисом» чи ученим «сухарем». Він – звичайна, скромна, відкрита, добропорядна людина, з гострим слівцем та іскрометним почуттям гумору, неодмінно новим анекдотом при зустрічі. Багато читає, переважно вітчизняних і зарубіжних класиків. Захоплюється поезією, сам пише вірші, здебільшого поетичні привітання близьким, друзям, колегам до свят та ювілеїв.

А ще вабить його порсатися на любовно й власноруч облаштованій дачі, займатися риболовлю на Дніпрі, садівництвом, виноробством. Продукт останнього, до речі, якось довелося смакувати особисто, якість підтверджую. Професор, як кажуть, – він у всьому професор.

Вагомий творчий доробок вченого, педагога і громадського діяча Г. Г. Кривчика поцінований нагрудними знаками Міністерства освіти і науки України «Відмінник освіти України» (1998), «Петро Могила» (2010), почесною медаллю «За заслуги перед містом» (2008), багатьма іншими відзнаками різного рівня. З 2004 р. – академік АН вищої освіти України.

Геннадій Георгійович Кривчик глибоко вдячний усім, хто був причетний до його формування як людини і вченого. Попри свій солідний вік, він і сьогодні випромінює життєдайну енергію та натхнення, зустрічає свій ювілей на інтелектуальному підйомі, продовжує радувати читачів своєю науковою творчістю. Так, щойно в альманаху «Грані» надруковано його статтю на вельми актуальну тему: «Україна в умовах розгортання світової енергетичної кризи» (Кривчик, 2022), де йдеться про незламний дух українського народу. Тож побажаємо ювіляру сил, здоров'я й незламності для реалізації своїх планів і задумів.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ

- Свєсєва Г. П. Кривчик Геннадій Георгійович // Енциклопедія сучасної України. 2008. Т. 15 URL: esu.com.ua/searcharticles.php?id=747
- Іваненко В. В., Кривчик Г. Г. Історія і культура України: Підручник для студентів природничих та технічних спеціальностей. Дніпропетровськ: Ліра, 2016. 206 с.
- Іваненко В. В., Кривчик Г. Г., Накашидзе І. С. Уведення в науково-педагогічну діяльність: Навч. посібник. Дніпро: Ліра, 2018. 120 с.
- Кривчик Г. Г. «Колгоспний лад» як складова тоталітарного режиму в СРСР // Питання аграрної історії України та Росії. Матеріали п'ятих наукових читань, присвячених пам'яті професора Д. П. Пойди. Дніпропетровськ: ДНУ. 2004. С. 13-19.
- Кривчик Г. Г. Бюрократична природа трудового змагання у сільськогосподарському виробництві (1958-1985) // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. праць. Дніпропетровськ: ДФ УАДУ, 2000. Вип. 3 (3). С. 97-107.
- Кривчик Г. Г. Висвітлення соціального розвитку українського села в останні десятиліття радянської доби в науковій літературі // Українське суспільство. Друга половина ХХ ст. Історія та сучасність: Зб. наук.-попул. ст. Київ: Інститут історії України НАНУ, 2002. С. 205-227.
- Кривчик Г. Г. Деформація взаємовідносин людини, техніки і природи у сільськогосподарському виробництві в умовах адміністративно-командної системи (60-80-ті рр.) // Гуманітарний журнал. 2001. № 3-4. С. 67-73.
- Кривчик Г. Г. Децентралізація влади в Україні на тлі пандемії COVID-19. Науково-теоретичний альманах «Грані». 2021. № 1. С. 35 – 45. <https://doi.org/10.15421/172104>
- Кривчик Г. Г. Еволюція форм організації та оплати праці у сільському господарстві України в умовах тоталітарного режиму у 60-80-ті рр. // Науково-теоретичний альманах «Грані». 2001. № 4. С. 65-70.

- Кривчик Г. Г. Збереження села – пріоритет аграрної політики // Рідне село в історичній долі України: Зб. наук. пр. / Редкол.: Кобець А. С. (відп. ред.) та ін. Дніпропетровськ: Вид-во Придніпров'я, 2013. Вип. 5. С. 46-50.
- Кривчик Г. Г. Історія міста Дніпропетровська. Розділ VI. Від відбудови до перебудови (9 травня 1945–1991 р.) // Історія міста Дніпропетровська / За ред. А. Г. Болебруха. Дніпропетровськ: Грані, 2006. С. 497–546.
- Кривчик Г. Г. Обрядовість. Глава 5. VI розд. колект. моног. // Україна: Друга половина XX ст. Нариси історії. Київ. Либідь, 1997. С. 224–230.
- Кривчик Г. Г. Про Голодомор знав світ (розділ колективної монографії) // Лиха коса Голодомору. 1932–1933 / Авт. кол.: П. П. Панченко (кер.) та ін. Київ: Україна, 2008. 429 с.; С. 252–264.
- Кривчик Г. Г. Радянська освіта, наука, культура у Дніпропетровській області повоєнного періоду (1945–1991 рр.) // Історична пам'ять Дніпропетровщини. Колективна монографія. Дніпропетровськ: Вид-во «Моноліт», 2012. 476 с.; Розділ 7. С. 300–344.
- Кривчик Г. Г. Розвиток особистого селянського господарства в Україні (60–80-ті рр. XX ст.) // Науково-теоретичний альманах «Грані». 2002. № 4. С. 37–42.
- Кривчик Г. Г. Розділ 23. Державна влада в добу хрущовської «відлиги» (1956–1964) // Історія державної служби в Україні: У 5 т. / С. В. Кульчицький (кер. авт. кол.) та ін. Київ: Ніка-Центр, 2009. Т. 2. С. 403–434.
- Кривчик Г. Г. Сільський побут в Україні у роки так званого «розвинутого соціалізму» // Питання аграрної історії України. Матеріали третіх наукових читань, присвячених пам'яті професора Д. П. Пойди. Дніпропетровськ: ДДУ, 1999. С. 188–199.
- Кривчик Г. Г. Соціальний розвиток українського села в 60–80-ті рр. XX ст. Історіографія проблеми // Гуманітарний журнал. 2001. № 11–12. С. 17–35.
- Кривчик Г. Г. Україна в умовах розгортання світової енергетичної кризи на початку 2020-х рр. Науково-теоретичний альманах «Грані». 2022. № 6., с. 52–59. <https://doi.org/10.15421/172269>
- Кривчик Г. Г. Українське село під владою номенклатури (60–80-ті рр. XX ст.). Монографія. Дніпропетровськ: ДНУ, 2001. 192 с.
- Кривчик Г. Г. Український селянин як об'єкт аграрних реформ // Антропологічні виміри філософських досліджень. 2014. № 6. С. 98–108.
- Кривчик Г. Г. Уроки організації громадського побуту в українському радянському селі (60–80-ті рр. XX ст.) // Актуальні проблеми державного управління: Зб. наук. пр. Дніпропетровськ: ДРІДУ УАДУ, 2003. № 4 (14). С. 91–98.
- Кривчик Г. Г. Філософський погляд на аграрну політику в Україні (1960–1990) // Питання аграрної історії України та Росії. Матеріали наукових читань, присвячених пам'яті професора Д. П. Пойди. Дніпропетровськ: ДДУ, 1995. С. 93–97.
- Кривчик Г. Г., Євсєєва Г. П. Історичні витоки та етичний зміст української толоки (п. 1.4) // Трансформації феномена волонтерства в дискурсивних практиках публічної сфери життя. Монографія / за наук. ред. Т. І. Власової. Дніпро: Стандарт сервіс, 2017. 140 с. С. 32–44.
- Кривчик Г. Г., Калашников В. М., Марков К. А. Історія держави і права України: Навч. посіб. / За ред. В. М. Калашникова. Дніпропетровськ: НГУ, 2012. 256 с.
- Кривчик Г. Г., Лагдан С. П. Дистанційне навчання: вимушена необхідність чи нагода для вдосконалення навчального процесу // Grail of Science. Periodical Scientific Journal. 2022. № 22. Рр. 229–235. DOI 10.36074/grail-of-science.25.11.2020.45.
- Кривчик Г. Г., Ляшенко І. С. Добросовісність у гуманітарних студіях з огляду на християнську мораль // Науково-теоретичний альманах «Грані» 2022. № 1. С. 64 – 71.
- Кривчик Г. Г., Щербакова О. В., Яворський Ю. Е. Запровадження нових свят і обрядів в українському селі в 1960–1980-ті роки: Здобутки та перекошення // Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Вип. 6. Серія: Історія: Зб. наук. пр. Вінниця: ВДПУ, 2003. С. 86–93.
- Кривчик Геннадій Георгійович: Короткі нариси про життя і діяльність з нагоди 60-річчя від дня народження / Уклад.: Г. П. Євсєєва, Г. І. Карпенко. Дніпропетровськ: ПДАБА, 2008. 60 с.

REFERENCES

- Ivanenko, V. V., & Kryvchyk, H. G. (2016). *History and culture of Ukraine: Textbook for students of natural and technical specialties*. Dnipropetrovsk: Lira, 2016.
- Ivanenko, V. V., Kryvchyk, H. G., & Nakashidze, I. S. (2018). *Introduction to scientific and pedagogical activity: Study guide*. Dnipro: Lira.
- Kryvchyk, G. (2022). Ukraine under the Development of the Global Energy Crisis at the Beginning of the 2020s. *Grani*, 25(6), 52–59. <https://doi.org/10.15421/172269>
- Kryvchyk, G. & Liashenko, I. (2022) Integrity in Humanities Studies with Regard to Christian Morals. *Grani*. 25(1), 64–71. <https://doi.org/10.15421/172229>
- Kryvchyk, H. (2021). Decentralization of power in Ukraine in the conditions of the COVID-19. *Grani*, 24(1), 35–45. <https://doi.org/10.15421/172104>
- Kryvchyk, H. G. (1995). Philosophical view of agrarian policy in Ukraine (1960–1990). *Issues of agrarian history of Ukraine and Russia. Materials of scientific readings dedicated to the memory of Professor D. P. Poyda*. Dnipropetrovsk: DSU, P. 93–97.
- Kryvchyk, H. G. (1997). Ritualism. Chapter 5. Chapter VI. The collection monogamy. Ukraine: Second half of the 20th century. *Essays of history*. Kyiv. Lybid, P. 224–230.
- Kryvchyk, H. G. (1999). Rural life in Ukraine during the years of so-called "developed socialism". *Issues of agrarian history of Ukraine. Materials of the third scientific readings dedicated to the memory of Professor D. P. Poyda*. Dnipropetrovsk: DSU, P. 188–199.
- Kryvchyk, H. G. (2000). The bureaucratic nature of labor competition in agricultural production (1958–1985). *Actual problems of state administration: Collection. of science works*. Dnipropetrovsk: DF UADU, Issue 3 (3), 97–107.

- Kryvchyk, H. G. (2001). *A Ukrainian village under the rule of the nomenclature (60-80s of the 20th century)*. Monograph. Dnipropetrovsk: DNU.
- Kryvchyk, H. G. (2001). Deformation of the relationship between man, technology and nature in agricultural production in the conditions of the administrative-command system (60-80s). *Humanitarian journal*. No. 3-4. P. 67-73.
- Kryvchyk, H. G. (2001). Social development of the Ukrainian village in the 60s-80s of the 20th century. Historiography of the problem. *Humanitarian journal*. No. 11-12. P.17-35.
- Kryvchyk, H. G. (2001). The evolution of forms of organization and payment of labor in the agricultural economy of Ukraine under the conditions of the totalitarian regime in the 1960s-1980s. *Grani*, 4(4), 65-70.
- Kryvchyk, H. G. (2002). Coverage of the social development of the Ukrainian village in the last decades of the Soviet era in scientific literature // Ukrainian society. The second half of the 20th century. *History and modernity: Collection. populist science Art*. Kyiv: Institute of the History of Ukraine of the National Academy of Sciences. P.205-227.
- Kryvchyk, H. G. (2002). The development of the personal peasant economy in Ukraine (60-80s of the 20th century). *Grani*, 4 (24), 37-42.
- Kryvchyk, H. G. (2003). Lessons from the organization of public life in the Ukrainian Soviet village (60-80s of the 20th century). *Actual problems of state administration: Collection. of science Ave*. Dnipropetrovsk: DRIDU UADU. No. 4 (14). P.91-98.
- Kryvchyk, H. G. (2004). "Collective farm system" as a component of the totalitarian regime in the USSR. *Problems of the agrarian history of Ukraine and Russia. Materials of the fifth scientific readings dedicated to the memory of Professor D. P. Poyda*. Dnipropetrovsk: DNU. P.13-19.
- Kryvchyk, H. G. (2006). History of the city of Dnipropetrovsk. Chapter VI. From reconstruction to reconstruction (May 9, 1945–1991). *History of the city of Dnipropetrovsk*. A. H. Bolebrukh (Ed.). Dnipropetrovsk: Grani, P.497–546.
- Kryvchyk, H. G. (2008). The world knew about the Holodomor (part of the collective monograph). *The evil fate of the Holodomor. 1932-1933*. Author: P.P. Panchenko (Ed.) and others. Kyiv: Ukraine. 429 p.; P.252-264.
- Kryvchyk, H. G. (2009). Chapter 23. State power in the days of Khrushchev's "thaw" (1956-1964). *History of public service in Ukraine*: In 5t. / S.V. Kulchytskyi (head of auto col.) and others. Kyiv: Nika-Center, T.2. P.403-434.
- Kryvchyk, H. G. (2012). Soviet education, science, culture in the Dnipropetrovsk region in the post-war period (1945-1991). *Historical memory of the Dnipropetrovsk region*. Collective monograph. Dnipropetrovsk: "Monolit" publishing house, 476 p.; Chapter 7. P. 300-344.
- Kryvchyk, H. G. (2013). Preservation of the village is a priority of agrarian policy. *Native village in the historical destiny of Ukraine: Collection. of science pr*. / Ed.: Kobets A.S. (resp. ed.) and others. Dnipropetrovsk: Pridniprovya Publishing House. Issue 5. P. 46-50.
- Kryvchyk, H. G. (2014). The Ukrainian peasant as an object of agrarian reforms. *Anthropological dimensions of philosophical research*. No. 6. P.98-108.
- Kryvchyk, H. G., & Lagdan, S. P. (2022). Distance learning: forced necessity or opportunity for improving the educational process. *GrailofScience. Periodical Scientific Journal*. 22, 229-235. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.11/25/2020.45>
- Kryvchyk, H. G., & Yevseeva, H. P. (2017). Historical origins and ethical content of Ukrainian toloka (p.1.4). *Transformations of the phenomenon of volunteering in discursive practices of the public sphere of life*. Monograph / for science. ed. THOSE. Vlasova. Dnipro: Standart service, 140 p. P.32-44.
- Kryvchyk, H. G., Kalashnikov, V. M. (ed.), & Markov, K. A. (2012). *History of the state and law of Ukraine: Education. manual*. Under the editorship V.M. Kalashnikov. Dnipropetrovsk: NSU.
- Kryvchyk, H. G., Shcherbakova, O.V., & Yavorskyi Yu. E. (2003). Introduction of new holidays and rites in the Ukrainian village in the 1960s-1980s: Gains and distortions. *Scientific notes of M. Kotsyubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University*. Issue 6. Series: History: Coll. of science pr. Vinnytsia: VDPU, P.86-93.
- Yevseeva, H. P. (2008). Kryvchyk Hennadiy Georgiyovych. *Encyclopedia of modern Ukraine*. Vol. 15. Retrieved from <http://esu.com.ua/searcharticles.php?id=747>.
- Yevseeva, H. P., & Karpenko, G. I. (eds.) (2008). *Khennadiy Georgiyovych Kryvchyk: Short essays on life and activities on the occasion of the 60th anniversary of his birth*. Dnipropetrovsk: PDABA.